

rálta, akinek művei úgy hatottak rá, „mint a semmiből teremtett új világ“, de magáévá tette Pestalozzi s különösen Fröbel eszméit, akinek elveit ő tette népszerűvé Franciaországban. Azonban Michelet korántsem pusztá interpretálója elődeinek. Az ő elveiből indul ki, de tovább megy egy lépéssel és teremtő szelleme egész sereg új eszmét ad, egész sereg új problémát vet fel, amelyek úgyszólván teljesen magukban foglalják a modern pedagógia főbb eszméit. Felismerve az emberi természet egységét, a test és a szellem fejlődésének kölcsönös összefüggését, Michelet rámutat az orvos és a nevelő közti kapcsolat szükségességére, a szabad levegő, a napfény, a sok mozgás fontosságára. Felismeri a gyermeknek a nevelőre való nagy hatását; W. Jameszel együtt a cselekvésben látja a nevelés célját és eszközét s Montessori Máriával szinte szóról-szóra egyezően értelmezi a gyermek szabadságát, a nevelő megfigyelő szerepét.

Kétségtelen, hogy e pedagógusok csupán közös kiindulópontból, Rousseau elméletéből kiindulva jutottak vele közös eredményekre, s nem ismerték Michelet-t. Mignot érdeme, hogy ráfordította a figyelmet erre az eddig nem eléggé méltatott pedagógusra, aki az igazi nevelő eszménye s aki számára a tanítás szent: „Enseignement, c'est sacerdoce“.

M. Buday Júlia.

Eugen Löffler: Das öffentliche Bildungswesen in Deutschland. Berlin, Mittler, 1931, 144 l.

A német birodalom oktatásügye, mint ismeretes, nem egyöntetű, hanem az egyes országok szerint többé-kevésbé differenciálódik. Ez a partikularizmus, amely az országoknak bizonyos kulturális önkormányzatából évszázadokon keresztül kialakult és amelyet a birodalom állandóan csökkenteni igyekszik, a külföldi szakembereknek megnehezíti az egységes áttekintést. Az egyes államok iskolaügyéről megbízható monografiák állanak ugyan rendelkezésre, de annál kevésbé az egészét összefoglaló, összehasonlító áttekintésekről. Ezen a hiányon segít ez a munka, amelynek szerzője miniszteri tanácsos a württembergi kultuszminisztériumban és a berlini „Zentralinstitut“ számára évek óta szerkeszti a német iskolaügyről szóló jelentéseket, tehát már állásánál és eddigi működésénél fogva is szaktekintélyszámba megy. Löffler a hatalmas anyag feldolgozásában nem a könnyebb analitikus, országok szerint való eljárást követi, hanem a fáradságosabb szintetikus módot: iskolanemek szerint csoportosítva, öt főfejezetben ismerteti a legújabb állapotot a különböző német államokban: népiskolák, felső nép- és polgári iskolák (*mittleres Schulwesen*), középiskolák, hivatásbeli és szakiskolák, főiskolák és iskolán kívüli népművelés. Mindegyik fejezet élén először az illető iskolanem lényegével, rendeltetésével, általános szervezetével ismerteti meg, majd országonként külön-külön tárgyalja az állapotokat, hivatkozással az idevonatkozó törvényekre, rendeletekre, szabályzatokra stb. Alapos és megbízható felvilágosítást nyerünk a legújabb reform alapján szervezett sajátos elnevezésű különleges iskolatípusokról: *Oberschule* (2., 53. l.), *Aufbauschule* (2., 57. l.), *Frauenoberschule* (75.), *Berufsschule* (2., 87. l.), *Bekanntnisschule* (33.), *Simultanschule*

(33.), úgyszintén a középiskolák felsőbb osztályaiban tehetség, tantárgyak és választás szerint meghonosított differenciálódásról *Bewegungsfreiheit* (77.), a tehetségesek (21.) és a nemzeti kisebbségek iskoláiról (38.). Felette tanulságos a felnőttek oktatásáról szóló rész is (126—134.). A munka bevezetésében áttekintést nyerünk az egész német iskolaügyre vonatkozó újabb intézményekről és intézkedésekről: az 1919-i birodalmi alkotmánynak és az 1920-i birodalmi iskolaértekezletnek az iskolaügy szervezetére, fel- és kiépítésére vonatkozó irányelveiről, amelyeknek megvalósítását fiú- és leányiskolákban egy-egy elmés vázlatrajz szemlélteti (4—5.). Az egyik függelék országoként sorolja fel az oktatásügy felügyeletére és igazgatására hivatott hatóságokat és tagozódásukat. Itt vagy 17-féle elnevezéssel találkozhatunk: Poroszországban: *Ministerium für Wissenschaft, Kunst und Volksbildung*; Bajorországban: *Staatsministerium für Unterricht und Kultus*; Szászországban: *Ministerium für Volksbildung*; Württembergben: *Kultusministerium* stb., ami már külsőleg is utal a fent említett partikularizmusra. Egy másik függelék (141—44.) a gazdag és legújabb szakirodalmat öleli fel a szöveghez alkalmazott felosztásban.

Az eddigiek alapján a derék munka külön ajánlásra nem szorul. Csak azt sajnáljuk, hogy a szerző nem ad tárgymutatót és óraterveket, ami könyvének használhatóságát és értékét még fokozta volna. K. F.

Pädagogische Antithesen. Vorträge von S. Behn, L. Bopp, M. Honecker, G. Kerschensteiner, Th. Litt, P. Petersen. Karlsruhe, 1927. 102 lap.
(A Mainzer Abhandlungen zur Philosophie und Pädagogik 2. füzeté.)

E füzetben a mai német neveléstudomány kiválóbb képviselői szólnak hozzánk és az összbenyomás, melyet ez előadásokból nyerünk, az, hogy valamint a pszichológia, úgy a pedagógia terén is még mindig nagy ellentétek vannak e tudomány módszere, más tudományoktól való elhatárolása és módszerének alapvetése tekintetében.

A legelső előadás (*Klassische oder romantische Gestaltung der Pädagogik*), S. Behn tollából, sok szóval keveset mond és témáját nem meríti ki. A mai modern iskolákban „romanticizmusokat“ lát és velök szemben védi a régi vagy klasszikus iskolákat és pedagógiát. Hiába vádolják ezt az iskolát, hogy a meg nem értett szavak iskolája volt, mert a gyermek szereti a meg nem értett, rejtélyes szavakat. A régi iskola nem adott csak adathalmazt, mert bizony van tanítási anyag, melyet csak közölni lehet, de nem feltalálni. Az iskolában tanulni kell és ezért figyelem nélkül nem lehet boldogulni. Azt mondták, hogy a pedagógiát Kantra kell felépíteni, holott Kant hanyatlóban van és vele szemben emelkedik Aquinói Tamás csillagzata. Nos, amaz romantikus (?), ez pedig klasszikus ideál. A mai Európának legnagyobb baja a hamis romanticizmus, mely térdet hajt a csak látszólag teremtő miszticizmus előtt és az emberi észtt háttérbe szorítja.

A második előadásban Bopp (*Jugend als Erziehungsobjekt und Erzieh-*